

КЛЕРИХ'Ю В РАКУРСІ ТИТРОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ**Шама І. М.**

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології та лінгводидактики
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
[orcid.org 009-0001-4406-1169](https://orcid.org/009-0001-4406-1169)
irinansh@yahoo.com*

Ключові слова: клерих'ю,
заголовки, жанровий канон,
переклад, адекватність
перекладу.

У статті надано спробу визначити ступінь обов'язковості заголовка клерих'ю та міру його впливу на канон жанру. Акцентовано на тих особливостях, які потенційно можуть бути важливими для передперекладацького аналізу оригіналу в силу того, що вони можуть створити деякі складнощі в майбутньому процесі відтворення клерих'ю українською мовою.

Робиться висновок, що клерих'ю – жанр зі сталим каноном, одним із правил якого є або відсутність заголовку як такого, або так званий «нульовий персональний заголовок», коли в назві стоїть перший рядок чотиривірша, який в класичному варіанті складається тільки з імені персонажа клерих'ю. Основна функція таких заголовків – імітувальна. Клерих'ю за своєю суттю – це псевдобіографії, а отже, будь-яка збірка чи антологія таких віршиків виглядає як біографічний словник. Включеннями є нонсенс-історії про видатних представників людства. За «іменними» назвами такі включення легко каталогізувати, тож вони й імітують словникові покажчики.

Усі інші різновиди заголовків можуть призводити до розмивання меж жанру через : а) зайву алюзивність; б) введення додаткових проекцій на людей, які не є героями конкретної псевдобіографії; в) привнесення негативних конотацій (заборонено в клерих'ю). Заголовки в клерих'ю можуть породжувати жанровий зсув або навіть підміну жанру.

Перекладачі не мають права (в силу вимог до адекватності цільового тексту) опускати заголовки, не відтворювати їх. Головна складність перекладу заголовків клерих'ю (якщо вони вже є присутні в оригінальній версії) полягає в тому, що є небезпека вийти за межі жанрового канону, привносячи в переклад елементи, які не властиві жанрово-стильовій домінанті вихідного тексту.

CLERIH EW IN TERMS OF TITROLOGY AND TRANSLATION

Shama I. M.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English Philology and Linguodidactics
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org 009-0001-4406-1169
irinansh@yahoo.com*

Key words: *clerihew, title, genre canon, translation, adequacy.*

The article attempts to determine the degree of obligatory nature of the clerihew title and the extent of its influence on the genre canon. The emphasis is made on those features of a title that may potentially be important for the pre-translation analysis of the source text, as they may create some difficulties in the future process of reproducing clerihews in Ukrainian.

The author concludes that clerihew is a genre with a stable canon, one of the features of which is either the absence of a title as such or the so-called “zero character title”, when the title contains the first line of a quatrain, which in the classical version consists only of the name of the clerihew character.

The main function of such titles is imitative. Clerihews are pseudobiographic by their nature, and thus any collection or anthology of such verses looks like a biographical dictionary that includes nonsensical stories about prominent representatives of humanity. Clerihews are easily catalogued by their ‘name’ titles, and so they resemble dictionary entries and indexes.

All other types of titles (apart from the personalised ones) can lead to blurring of the boundaries of the genre due to: a) excessive allusiveness; b) introduction of additional projections on people who are not the heroes of a particular pseudobiography; c) bringing in negative connotation (forbidden in clerihews). Clerihew titles may cause some genre shift or even substitution of a genre.

Due to the requirements for the adequacy of the target text translators have no right to omit titles when translating. The main issue in reproducing clerihew titles (if they are already present in the original version) is that there is a danger of going beyond the genre canon by introducing elements into the translation that are not characteristic of the genre-and-style core of the source text.

Постановка проблеми. Клерих’ю – епо-німічний жанр англійського нонсенсу, названий на честь свого творця Едмунда Клерих’ю Бентлі. У клерих’ю впізнавана форма – вони завжди складаються з чотирьох рядків, що римуються за схемою *aabb*. Вірш не має фіксованого метра; ритм виявляється несуттєвим, рядки можуть бути нерівної довжини. Клерих’ю підкоряються «правилу першого рядка»: він або повністю (для класичного варіанту) складається з імені персонажа, або закінчується таким (для пізніших і особливо сучасних варіантів). Другий рядок римується з першим і дає гумористичну, часто несподівану характеристику персонажа або подій, пов’язаних з героєм. Третій і четвертий рядки «вивертають» серйозні факти навиворіт, створюючи комічний ефект, зокрема і через ламаний ритм та деформований метр. Персонажі клерих’ю завжди реальні люди. Це видатні особистості (вчені, поети, музиканти тощо), герої книг, фільмів, опер тощо.

Клерих’ю дидактичні. Для них характерна біографічна мотивація, що проявляється, зокрема, в інтертекстуальності клерих’ю, тобто в тій «текстуальній трансцендентності», про яку говорив Ж. Женетт і під якою він мав на увазі те, чим текст відкрито чи приховано пов’язаний з іншими текстами [Genette, 1992, p. 81].

Ще Ю. Крістева зазначала, що інтертекстуальність проявляє себе як діалог кількох текстів і будь-який текст є поглинанням і трансформацією іншого [Kristeva, 1986, p. 37]. Це проявляється через епіграфи та цитати, заголовки та алюзії, через реалії, архаїзми, оказіоналізми та ін. Клерих’ю в цьому сенсі – не виняток. Звісно, не всі маркери інтертексту можна в них знайти. Так, скажімо, клерих’ю ніколи не передуює епіграф. Відсутні й деякі інші маркери інтертексту. Заголовки теж радше виняток, ніж правило.

Саме тому поява заголовка у псевдобіграфії щонайменше привертає увагу, а також ставить перед дослідником низку питань. Особливо гостро

ці питання постають перед перекладачем, адже він щоразу повинен вирішувати, яка з відомих йому стратегій допоможе адекватно відтворити всі нюанси абсурду та нонсенсу, які є характерними для цієї незвичної малої віршованої форми, практично невідомої широкому загалу українських читачів.

Мета статті – визначити ступінь обов'язковості заголовка в жанрі клерих'ю та міру його впливу на канон жанру. При цьому акцент буде зроблено на тих особливостях, які потенційно можуть бути важливими для передперекладацького аналізу оригіналу в силу того, що вони можуть створити деякі складнощі в майбутньому процесі відтворення клерих'ю українською мовою.

Виклад основного матеріалу. Для відповіді на основне питання цього дослідження зупинимося коротко на тому, яку роль відіграє заголовок у художньому тексті, у нашому випадку – поетичному і гумористичному.

Заголовок художнього тексту вже давно перебуває у фокусі дослідницького інтересу. За словами І.М. Кочан, «скільки б не було сказано й написано про нього, вичерпати цю тему повністю, напевно, неможливо» [Кочан, 2008, с. 57]. І хоча, наприклад, К.В. Лесневська стверджує, що «у мовознавців інтерес до аналізу заголовка як конструктивного елемента тексту зароджується у 1960-х рр.» [Лесневська, 2017, с.60], можна помітити, що питання назви цікавили вчених набагато раніше. Так, наприклад, до цієї проблеми виявляв інтерес ще Е. Лессінг. ХХ століття ознаменувалося появою окремої науки про заголовки (титрології) та примножило перелік тонкощів заголовкового апарату, на які стали звертати увагу науковці [Genette, Crampé, 1988, р. 695].

Заголовок розглядають як елемент паратексту [Genette, Crampé, 1988] або метатексту [Lotman, 1988], частину текстового оточення [Nord, 2005, р.43], маркер інтертексту і метатекстовий компонент [Юлдашева, 2016; Юлдашева, 2018]. К. Ілієску Георгіу, даючи визначення заголовку, зазначає, що в дуже спрощеному тлумаченні «заголовок – це назва тексту» [Iliescu Gheorghiu, 2001, р. 94]. Такий же підхід ми бачимо в роботах багатьох інших учених. Уже згадана вище І.М. Кочан сприймає заголовок як «ім'я тексту» в лінгвістичному плані, а в плані семіотичному для неї це – «перший знак тексту» [Кочан, 2008, с. 58]. Рамочним знаком вважає заголовок Т.А. Гавловська [Гавловська, 2013], але, будучи знаком, заголовки і сам включає різні знаки. У розвідці І. Таха заголовки образно порівняно з «пунктом збору» або «плавильним казанком», де окремі шматочки різної сировини перетворюються на єдине ціле [Таха, 2009, р. 43].

Дослідники відзначають нерозривний зв'язок заголовка і тексту, підкреслюючи, що назва – це

стислий нерозкритий смисл останнього [Гавловська, 2013, с. 157; Кочан, 2008; Мойсієнко, 2021, с. 23]. Зрозуміти сенс заголовка в повному обсязі можна лише після усвідомлення всіх взаємозв'язків між заголовком і текстом [Лесневська, 2017; Мойсієнко, 2021, с. 23; Юлдашева, 2016; Nsiah, Marfo, 2011, р. 363]. Широкого поширення набули ідеї Ю.М. Лотмана про відносини між заголовком та художнім текстом. Тартуський семіотик казав, що назва і текст, з одного боку, можуть сприйматися як два самостійних незалежних тексти, а з іншого – як два субтексти одного тексту [Lotman, 1988, р. 57–58]. Ю.М. Лотман дійшов висновку про те, що текст і його заголовок, взаємодіючи, народжують складні семантичні потоки, які разом створюють новий зміст [ibid.].

Складність взаємовідносин між текстом і заголовком проявляється у функціях останнього. Ж. Женетт та Б. Крампе називають три основні функції заголовка: позначання, індикація контексту, спокушання публіки [Genette, Crampé, 1988, р. 708]. Крім цього, дослідники виділяють низку інших функцій, наприклад, інформаційну, номінативну, експресивно-апелятивну, рекламну [Єщенко, 2021; Лесневська, 2017], фатичну [Viezzi, 2013, р. 375], атрактивну [Рижкова, 2014], естетичну, концептуально-змістову, інтегративну, єднальну [Юлдашева, 2018]. Серед функцій заголовка художнього тексту часто називають проспективно-ретроспективну [Юлдашева, 2016] та ін.

Коли йдеться про переклад заголовків, на перший погляд, може здатися, що серйозної проблеми тут немає. Дійсно, існує достатня кількість робіт, у яких описується перекладацький досвід і наводяться підстави тих чи інших перекладацьких рішень. Б. Шарпер, наприклад, досліджує «Millenium trilogy» Стіва Ларссона і піднімає питання щодо обґрунтованості перекладу заголовків, з одного боку, та обґрунтованості поняття літературного заголовку – з іншого боку [Sharper, 2013, р. 102].

К. Ілієску Георгіу [Iliescu Gheorghiu, 2001] наголошує на важливості заголовків у міжкультурній комунікації та досліджує перекладені заголовки в когнітивно-комунікативному контексті.

Загальні питання перекладу заголовків художніх творів знайшли відбиття в розвідках Т. Воробйової, Л. Скалько, О.Л. Ільєнко, Т.В. Михайлової, Л.В. Шумейко та ін.

Здавалось би, дотримуйся рекомендацій і досягай адекватного перекладу. Але все насправді виявляється далеко не так просто. Інакше не довелося б Ж. Женетту та Б. Крампе звертати увагу на поширену звичку модифікувати заголовки під час перекладу твору [Genette, Crampé, 1988, р. 708]. М. Бобадія Перез намагається відповісти на запитання «що стоїть за перекладом назви?» і робить

висновок, що «процес перекладу назви не так вже й відрізняється від процесу перекладу інших мовних висловлювань. Основна відмінність полягає в пошуку значення назви» [Bobadilla Pérez, 2007, p. 119].

Сказане неминує повертає до висловленої вище думки про те, що більш-менш повно заголовки можна зрозуміти лише ретроспективно, прочитавши до кінця сам текст. Саме тому для розуміння та перекладу заголовка так важлива глибока, об'єктивна інтерпретація оригіналу. Ж. Женетт та Б. Крампе, говорячи про «тематичний заголовок», підкреслюють важливість «семантичного аналізу, в якому інтерпретація тексту відіграє не останню роль» [Genette, Crampé, 1988, p. 708]. Залежність перекладу від інтерпретації тексту і рівня володіння мовою підкреслює також Р. Штольце [Stolze, 2010, p. 146].

Однак не тільки значення назви залежить від загального розуміння тексту. Заголовок і сам справляє зворотний вплив, «задає певний напрямок інтерпретації і є фокусом або концентрацією текстових даних» [Nsiah, Marfo, 2011, p. 365–366]. Ця ж особливість взаємовідносин заголовка і тексту відзначається й іншими дослідниками [Мойсієнко, 2021, с. 23; Bobadilla Pérez, 2007, p. 117; Lemarie et. al, 2012, p. 6; Viezzi, 2013, p. 376].

З огляду на таку складну взаємодію між текстом та його заголовком, а також на всі інші особливості заголовка, про які вже йшлося, можна з упевненістю стверджувати, що перекладати такий елемент тексту може виявитися вельми непросто. Саме тому такою великою є роль перекладача в цьому процесі [Awedyk, 1992, p. 61], причому мається на увазі не тільки високий рівень володіння двома мовами (оригіналу та перекладу), але й глибоке знання особливостей культури, як вихідної, так і цільової, а нерідко й інших культур. Причина зрозуміла: «коли перед людиною ставиться завдання перекласти текст з однієї мови на іншу, метою цього завдання є полегшення комунікації між людьми різних культур» [Stolze, 2010, p. 141].

До того ж перекладачеві необхідно зважати і на таку незаперечну властивість заголовку, як його зв'язок із жанром твору, адже бувають випадки, коли саме жанр диктує остаточний вибір перекладацької стратегії, як, скажімо, відбувається з клерих'ю.

Якщо звернутися до всіх текстів, які належать самому Е.К. Бентлі, то помітно, що кожен із класичних авторських чотиривіршів має назву. Але, по-перше, це мало схоже на звичний заголовок віршованого твору, більше – на початок словникового включення з біографічного словника. Такий висновок напрошується, оскільки всі заголовки Бентлі завжди лише імена (*Otto the Great*; *Marconi*; *Tiziano Vecelli*, etc.), а сам жанр – це псевдобіографія. По-друге, саме через таку антропонімічну

винятковість заголовків можна припустити, що заголовка як такого у Бентлі все ж таки немає, бо за каноном жанру перший рядок, особливо в жорсткій класичній формі, складається виключно з імені персонажу. Якщо до цього додати згадку про традицію називати вірш без назви за його першим рядком, то виходить, що для канонічного клерих'ю притаманним є так званий «нульовий заголовок».

Для підтвердження цього висновку можна звернутися до роботи Дж. Р. Крістофера, у якій клерих'ю аналізуються як частина творчого доробку Дж. Р.Р. Толкієна, а сам Професор, виявляється, також був клерих'юїстом. Автор стверджує, що жоден із клерих'ю Бентлі не має *індивідуальної* назви, бо Бентлі від початку не мав наміру їх якось називати *індивідуально* [Christopher, 1996, p. 265].

Більшість сучасних клерих'юїстів не відступають від конвенційних форм і заголовків клерих'ю не дають. Утім, у тій же розвідці Дж. Р. Крістофера, в частині, де представлені й проаналізовані клерих'ю про Толкієна, написані іншими авторами (не Бентлі), зауважується, що вони часто відступають від правила «нульового заголовку» і все ж таки надають своїм віршикам назви. Таких випадків небагато, проте вони видозмінюють канон і, отже, можуть ускладнити потенційний переклад.

Мабуть, одна з небагатьох спроб зламати згадане правило відсутності заголовків у клерих'ю зроблена Т. Крейтцбергом. У своїх псевдобіографіях відомих авторів детективів Т. Крейтцберг дає назви кожній з них, і, на відміну від варіанту Бентлі, заголовок тут виконує всі властиві йому функції (і програмуючу, і прогностичну тощо).

Наприклад, мінібіографія А. Конан-Дойля має назву «*Vox Populi*», а історія про отця Брауна називається «*The Roamin' Detective*». Даючи заголовки своїм чотиривіршам, Т. Крейтцберг упевнений, що так вони набувають завершеності форми [Kreitzberg]. Твердження, з яким, однак, можна посперечатися, особливо якщо згадати про рекомендації Т. Кузера поетам-початківцям. «Вибираючи заголовок, – пише він, – потрібно бути уважним і обережним; заголовки породжують очікування» [Kooser, 2005, p. 25].

Заголовки у варіантах Т. Крейтцберга розширюють межі досить лаконічної форми справжніх клерих'ю. Це відбувається з декількох причин. З одного боку, в чотиривірш привноситься додатковий інтертекст. Наприклад, називаючи клерих'ю про Агату Крісті «*What a Dame!*», Т. Крейтцберг, окрім творчості та героїв письменниці (про що йдеться в тексті клерих'ю), виводить читача ще й на факт присвоєння їй лицарського титулу (в самому вірші натяку на це немає). З іншого боку, дуже часто назви, які Т. Крейтцберг дає псевдо-

біографіям, емоційно забарвлени, як-от «*The Op's Pop's the Tops*» (про Дешіла Хемметта) або ж «*Dyng to Sing*» (про Маргарет Читтендон).

Згадана вище історія про А. Конан-Дойла, який змушений був оживити Шерлока Голмса під тиском читачів, має назву «*Vox Populi*». Вислів, як відомо, приписується Сенеці та має іронічний відтінок. У результаті в клерих'ю з'являється оцінка, йому не властива. До того ж іронія, винесена в заголовок, стає установчою, програмуючою. А це вже суперечить основним законам жанру. До сказаного додамо, що такий заголовок породжує ще й додаткову алюзію: А. Конан-Дойл відродив Голмса до життя неохоче, долаючи внутрішній спротив, підкоряючись тиску. У самому чотиривірші така алюзія не з'являється. Її викликає заголовок з його іронією та інтертекстуальною проєкцією.

Аналогічна ситуація складається з клерих'ю П. Блінна [Some clerihews, 2018]:

*No right to an attorney
Chieftain Vercingetorix
Gained nothing from his rhetorix.
Caesar listened to him
Then he slew him.*

Заголовок тут не виконує одну з основних своїх жанрових функцій – імітувальну (уподібнення клерих'ю до включення бібліографічного словника), натомість наближує чотиривірш до епіграми і додає зайвої абсурдності в дусі «Horrible Histories» Террі Дієрі. До того ж персонажний нульовий заголовок справжнього клерих'ю бере участь у створенні гумористичного ефекту тому, що він ніколи не прогнозує, про що конкретно буде сам вірш. Суть гумору клерих'ю в тому, що реальний факт із реального життя героя розміщується у вигаданому (але потенційно можливому) контексті. Отже, читач не в змозі передбачити, як обіграє факт автор клерих'ю і на цій «неочікуваності» створюється комізм жанру.

П. Блінн цією особливістю нехтує. Заголовок одразу концентрує очікування на історії загибелі галльського вождя Венцингеторикса: після розгрому галльського повстання Цезар полонив вождя, той п'ять років провів у полоні і був вбитий.

У перекладі заголовок буде, звичайно, зберігатися, адже перекладач – це «дзеркало», у якому відбиваються всі нюансові змістові та формальні ознаки. І оскільки сама фраза взята з юридичного дискурсу, то й в цільовому тексті можна скористатися сталим термінологічним виразом – «*Без права на адвоката*».

З алюзіями в клерих'ю взагалі необхідно бути дуже уважними і обережно вводити їх у текст. Вище було надано приклади, як надмірна алюзивність (у тому числі через заголовок) може розмивати жанрові межі. Але все ще сумніше, коли алюзія не є пов'язаною з героєм клерих'ю взагалі,

як це трапилося з історією про Джона Кітса [Other People's Clerihew, 1983, p. 48]:

Parasites Lost

*'Twas at Verona that Keats,
Finding strange company between the sheets,
To obviate the necessity of further meetings
Invented Keatings.*

Цей чотиривірш було включено в збірку «Other people's Clerihew», що одразу ж залучає його до жанрових лаштунків, хоча в ньому є певні порушення, які змушують сумніватися в правильності віднесення цієї короткої віршованої історії до описуваного жанру. Так, порушено правило першого рядка. До того ж жоден із фактів, наведених у вірші, не є правдивим (а це умова клерих'ю – один із фактів повинен бути реальним). І якщо перебування Кітса у Вероні ще можна припустити, то твердження про те, що він буцімто винайшов *Keatings*, – абсурдне навіть для абсурдного нонсенсу, яким є клерих'ю.

Keatings – це засіб від бліх, який вигадав у 19 столітті Томас Кіттинг лондонський хімік (звідси й назва). Автор вірша Е. Кепп невдало пограв словами (*Keats* – *Keatings*) і через це відійшов від законів жанру. На додаток, цей вірш має назву, яка ще більше заплутує читача, бо веде його до зовсім іншого поета – Джона Мілтона, чия поема «*Paradise Lost*» стала основою фонетичного каламбура-алюзії у вірші Е. Кеппа – «*Parasites Lost*».

Як бачимо, невірний вибраний заголовок може звести нанівець усі принади гумору в жанрі клерих'ю.

Нечасті заголовки в клерих'ю можуть бути досить вдалимими, якщо вони не порушують основних правил жанру. Скажімо, вірш про Едварда Тіча, одного з найстрашніших піратів Карибського моря, названо «*A Pirate Clerihew*». Узагальнення тут нейтральне і не спричиняє жанрових порушень, чого не можна сказати про наступний приклад.

Рядки Дерека Магона про Вілфреда Оуена [Brief Candles] названо «*Strange Meeting*» :

«Strange Meeting»
*Wilfred Owen
And Elizabeth Bowen
Never met;
And yet...*

У заголовку використана назва одного з найвідоміших віршів англійського поета-солдата В. Оуена – «*Strange Meeting*». Еліпсис у кінці клерих'ю залишає історію незавершеною. Відбувається досить незвична трансформація канону. Якщо за правилами нереальна ситуація описується в третьому і четвертому заримованих рядках, то тут ця нереальна ситуація винесена в заголовок, тоді як у самому чотиривірші йдеться про правдиву історію: вони дійсно не зустрічалися

ніколи. У перекладі цей вірш міг би звучати так [переклад мій – І. Ш.]:

«Дивна зустріч»

Ніколи Вілфред Оуен

Не знав Елізабет Боуен.

Їй вона не бачилась з ним,

А втім...

Надмірна аллюзивність – ще одна причина, через яку заголовки клерих'ю можуть призводити до розширення і навіть зняття меж форми, не кажучи вже про зміст. Текст не стає «закінченим», як стверджує Т. Крейтцберг. Навпаки, він спрямовується в безкінечність смислів, тлумачень, емоцій. І як тільки це відбувається, втрачається гумористичний ефект, якому клерих'ю зобов'язані своїм існуванням.

Прикладом може послужити згаданий вище заголовок «*What a Dame!*». Тут офіційний титул (*Dame*) поміщено у розмовний вигук («*what a dame!*» – «ну і жіночка!»/«ну і дамочка!»), змушуючи згадати й про додаткові значення іменника «*dame*» (з рядкової літери), що з'явилися в сучасній англійській мові. Можливість подвійного тлумачення породжується також графічним каламбуром: «*Dame*» – «*dame*». Іронія й у тому, що «*Dame*» (із заголовної літери) – це титул дружини лицаря, тоді як А. Крісті – сама лицар.

У перекладі цього заголовка треба розмежовувати «*Dame*» як титул дружини лицаря і «*Dame*» як титулування жінки, нагородженої орденом Британської імперії. У першому випадку відповідником стане «дама», а в другому – «дейм». «Дейм» у випадку з клерих'ю Т. Крейтцберга відпадає одразу, бо виявляється «змістовно закритою» лексемою для читача перекладу. А варіант «дама» цілком підходить, тільки написати його треба з великої

літери, внісши таким чином у заголовок оказіональність, необхідну для розуміння підтексту.

Сказане зайвий раз підтверджує, що заголовок клерих'ю, з огляду на свою багатомірність і багатозначність, потребує пильної уваги перекладачів, аби уникнути неадекватної читацької реакції.

Висновки.

1. Клерих'ю – жанр зі сталим каноном, одним із правил якого є або відсутність заголовку як такого, або так званий «нульовий персональний заголовок», коли в назві стоїть перший рядок чотиривірша, який у класичному варіанті складається тільки з імені персонажа клерих'ю.

2. Основна функція таких заголовків – імітувальна. Клерих'ю за своєю суттю – це псевдобіографії, а отже, будь-яка збірка чи антологія таких віршиків виглядає як біографічний словник. Включеннями є нонсенс-історії про видатних представників людства. За «іменними» назвами такі включення легко каталогізувати, тож вони й імітують словникові покажчики.

3. Усі інші різновиди заголовків можуть призводити до розмивання меж жанру через : а) зайву аллюзивність; б) введення додаткових проєкцій на людей, які не є героями конкретної псевдобіографії; в) привнесення негативних конотацій (заборонено в клерих'ю). Заголовки в клерих'ю можуть породжувати жанровий зсув або навіть підміну жанру.

4. Перекладачі не мають права (у силу вимог до адекватності цільового тексту) опускати заголовки, не відтворювати їх. Головна складність перекладу заголовків клерих'ю (якщо вони вже є присутні в оригінальній версії) полягає в тому, що є небезпека вийти за межі жанрового канону, привносячи в переклад елементи, які не властиві жанрово-стильовій домінанті вихідного тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гавловська Т.А. Заголовок художнього твору (на матеріалі прозових творів Теодора Фонтане). *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2013. Вип. 32(1). С. 154–158.
2. Єщенко Т.А. Феномен художнього тексту: комунікативний, семантичний і прагматичний аспекти : монографія. Львів : Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2021. 470 с.
3. Кочан І.М. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2008. 423 с.
4. Лесневська К.В. Семантика та функції заголовка художнього твору (на матеріалі оповідання Ф. О'Коннор «The River»). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія*. 2017. Вип. 29(2). С. 60–62.
5. Мойсієнко А. Заголовок як конструктивний елемент сонетного тексту. *Мова: класичне – модерне – постмодерне*. 2021. № 7. С. 22–34. <https://doi.org/10.18523/1scmp2522-9281.2021.7.22-34>.
6. Рижкова С.В. Роль та функції заголовку в художніх творах (на матеріалах англійської та німецької художньої літератури). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія*. 2014. № 10. Т. 2. С. 38–40.
7. Юлдашева Л.П. Заголовок як текстовий і метатекстовий компонент. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2016. Vol. IV(21). Issue 98. Pp. 56–59.
8. Юлдашева Л.П. Функції заголовків. *Web of Scholar*. 2018. Т. 5. Вип. 2. С. 70–74.

9. Awedyk S. On translating titles of literary works. *Folia Scandinavica Posnaniensia*. 1992. Vol. 1. Pp. 59–63. URL: <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/fsp/article/view/11120/10677> (дата звернення: 02.05.2025).
10. Bobadilla-Peréz M. Relevance and Complexities of Translating Titles of Literary and Filmic Works. *Huarte de San Juan. Filologia y Didactica de la Lengua*. 2007. No. 9. Pp. 117–124.
11. Brief Candles – The Art of the Clerihew. URL: <https://briefpoems.wordpress.com/tag/clerihew/> (дата звернення: 05.05.2025).
12. Christopher J. R. J. R. R. Tolkien and the Clerihew. *Mythlore: A Journal of J.R.R. Tolkien, C.S. Lewis, Charles Williams, and Mythopoeic Literature*. 1996. Vol. 21. No. 2. Article 39. Pp. 263–271. URL: <https://dc.swosu.edu/mythlore/vol21/iss2/39> (дата звернення: 03.05.2025).
13. Genette G. The Architext : An Introduction / transl. by J.E.Lewin. Berkley, Los Angeles, Oxford : University of California Press, 1992. 100 p.
14. Genette G., Crampé B. Structure and Functions of the Title in Literature. *Critical Inquiry*. 1988. Vol. 14. No. 4. Pp. 692–720.
15. Iliescu Gheorghiu C. What's in a Title? A Cognitive Approach to the Role Played by Translated Text Labels and (un)adapted Semiotic Elements. *Alicante Journal of English Studies / Revista Alicantina De Estudios Ingleses*. 2001. No. 14. Pp. 93–109. <https://doi.org/10.14198/raei.2001.14.06>.
16. Kooser T. The Poetry Home Repair Manual. Practical Advice for Beginning Poets. Lincoln, London: University of Nebraska Press, 2005. 163 p.
17. Kreitzberg T. Adding a Little Mystery to the Clerihew. *Mystery Netletter from the Short Mystery Fiction Society*. Vol. 3. No. 1. URL: <http://www.thewindjammer.com/smfs/newsletter/html/clerihew.html> (дата звернення: 05.04.2010).
18. Kristeva J. Word, Dialogue and Novel. *The Kristeva Reader* / ed. Toril Moi. New York : Columbia University Press, 1986. Pp. 34–61.
19. Lemarié J., Lorch Jr.R.F., Péry-Woodley M.-P. Understanding How Headings Influence Text Processing. *Discours. Revue de linguistique, psycholinguistique et informatique. A journal of linguistics, psycholinguistics and computational linguistics*. 2012. No. 10. DOI: <https://doi.org/10.4000/discours.8600>.
20. Lotman Yu.M. The Semiotics of Culture and the Concept of a Text. *Journal of Russian and East European Psychology*. 1988. Vol. 26. Issue 3. Pp. 52–58.
21. Nord Ch. Text Analysis in Translation Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis / translated from German by Ch. Nord & P. Sparrow. Amsterdam, New York : Rodopi, 2005. 274 p.
22. Nsiah J., Marfo Ch. What's In a Title? A Reading of Amma Darko's «The Housemaid». *Matatu. Journal for African Culture and Society*. 2011. Vol. 39. No. 1. Pp. 363–375.
23. Other People's Clerihews / chosen by Gevin Ewart. Oxford, New York :Oxford University Press, 1983. 168 p.
24. Schaper B. The Importance of The Literary Title and Its Implications for Translation Theory. *Focus on German Studies*. 2013. Vol. 20. Cincinnati: McMicken College of Arts & Sciences. Pp. 101–112.
25. Some clerihews. *Aperiodic blog*. 2018. Nov 26. URL: <https://curiousnotions.com/blog/> (дата звернення: 05.05.2025).
26. Stolze R. Hermeneutics and translation. *Handbook of translation studies* / ed. by Y. Gambier & L. van Doorslaer. Vol. 1. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2010. Pp. 141–146.
27. Taha Ibrahim. Semiotics of Literary Titling: Three Categories of Reference. *Applied Semiotics/Sémiotique Appliquée (AS/SA)*. 2009. Issue 9:22. Pp. 43–62.
28. Viezzi M. Titles and translation. *Haasteena, Perspektivet som utmaning, Point of View as Challenge, Perspektivitat als Herausforderung*. VAKKI-symposium XXXIII 7.-8.2.2013. Ed. by M. Eronen, M. Rodi-Risberg. Vaasa: VAKKI Publications, 2013. Vol. 2. Pp. 374–384. URL: http://www.vakki.net/publications/2013/VAKKI2013_Viezzi.pdf (дата звернення: 03.05.2025).

REFERENCES

1. Havlovska, T. A. (2013) Zaholovok khudozhnoho tvoriv (na materiali prozovykh tvoriv Teodora Fontane) [The title of a work of fiction (based on the prosaic works by Theodore Fontane)]. *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. Filolohichni nauky*. Vyp. 32(1). S. 154–158.
2. Yeshchenko, T. A. (2021) Fenomen khudozhnoho tekstu: komunikatyvnyi, semantychnyi i prahmatychnyi aspekty [The Phenomenon of a Literary Text: Communicative, Semantic and Pragmatic Aspects]: monohrafiia. Lviv: Lvivskyi natsionalnyi medychnyi universytet imeni Danyla Halytskoho. 470 s.
3. Kochan, I. M. (2008) Linhvistychnyi analiz tekstu [Linguistic analysis of a text]: Navch. posib. 2-he vyd., pererob. i dop. K.: Znannia. 423 s.

4. Liesnievska, K. V. (2017) Semantyka ta funktsii zaholovka khudozhnogo tvor (na materialy opovidannia F. O'Konnor "The River") [Semantics and Functions of the Title of a Fiction Work (on the Material of F. O'Connor's Short Story "The River")]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Filolohiia*. Vyp. 29(2). S. 60–62.
5. Moisiienko, A. (2021) Zaholovok yak konstruktyvnyi element sonetnoho tekstu [The title as a constructive element of the sonnet text]. *Mova: klasychne – moderne – postmoderne*. № 7. S. 22–34. <https://doi.org/10.18523/lcmp2522-9281.2021.7.22-34>
6. Ryzhkova, S. V. (2014) Rol ta funktsii zaholovku v khudozhnikh tvorakh (na materialakh anhliiskoi ta nimetskoi khudozhnoi literatury) [The role and functions of the title in fiction (based on the materials of English and German fiction)]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Filolohiia*. № 10. T. 2. S. 38–40.
7. Yuldasheva, L. P. (2016) Zaholovok yak tekstovyi i metatekstovyi component [Title as a text and meta-text component]. *Science and Education a New Dimension. Philology*. Vol. IV(21). Issue 98. Pp. 56–59.
8. Yuldasheva, L. P. (2018) Funktsii zaholovkiv [Functions of Titles]. *Web of Scholar*. T. 5. Vyp. 2. S. 70–74.
9. Awedyk, S. (1992) On translating titles of literary works. *Folia Scandinavica Posnaniensia*. Vol. 1. Pp. 59–63. Retrieved from : <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/fsp/article/view/11120/10677> (accessed : 02.05.2025).
10. Bobadilla-Peréz, M. (2007) Relevance and Complexities of Translating Titles of Literary and Filmic Works. *Huarte de San Juan. Filologia y Didactica de la Lengua*. No. 9. Pp. 117–124.
11. Brief Candles – The Art of the Clerihew. (Retrieved from : <https://briefpoems.wordpress.com/tag/clerihew/> (accessed : 05.05.2025).
12. Christopher, J. R. (1996) J. R. R. Tolkien and the Clerihew. *Mythlore: A Journal of J.R.R. Tolkien, C.S. Lewis, Charles Williams, and Mythopoeic Literature*. Vol. 21. No. 2. Article 39. Pp. 263–271. Retrieved from: <https://dc.swosu.edu/mythlore/vol21/iss2/39> (accessed : 03.05.2025).
13. Genette, G. (1992) The Architext : An Introduction / transl. by J. E. Lewin. Berkley, Los Angeles, Oxford : University of California Press. 100 p.
14. Genette, G., Crampé, B. (1988) Structure and Functions of the Title in Literature. *Critical Inquiry*. Vol. 14. No. 4. Pp. 692–720.
15. Iliescu Gheorghiu, C. (2001) What's in a Title? A Cognitive Approach to the Role Played by Translated Text Labels and (un)adapted Semiotic Elements. *Alicante Journal of English Studies / Revista Alicantina De Estudios Ingleses*. No. 14. Pp. 93–109. <https://doi.org/10.14198/raei.2001.14.06>.
16. Kooser, T. (2005) The Poetry Home Repair Manual. Practical Advice for Beginning Poets. Lincoln, London: University of Nebraska Press. 163 p.
17. Kreitzberg, T. Adding a Little Mystery to the Clerihew. *Mystery Netletter from the Short Mystery Fiction Society*. Vol. 3. No. 1. Retrieved from: <http://www.thewindjammer.com/smf/newsletter/html/clerihew.html> (accessed : 05.04.2010).
18. Kristeva, J. (1986) Word, Dialogue and Novel. *The Kristeva Reader* / ed. Toril Moi. New York : Columbia University Press. Pp. 34–61.
19. Lemarié, J., Lorch, Jr. R. F., Péry-Woodley, M.-P. (2012) Understanding How Headings Influence Text Processing. *Discours. Revue de linguistique, psycholinguistique et informatique. A journal of linguistics, psycholinguistics and computational linguistics*. No. 10. DOI : <https://doi.org/10.4000/discours.8600>
20. Lotman, Yu. (1988) M. The Semiotics of Culture and the Concept of a Text. *Journal of Russian and East European Psychology*. Vol. 26. Issue 3. Pp. 52–58.
21. Nord, Ch. (2005) Text Analysis in Translation Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis / translated from German by Ch. Nord & P. Sparrow. Amsterdam, New York : Rodopi. 274 p.
22. Nsiah, J., Marfo Ch. (2011) What's In a Title? A Reading of Amma Darko's "The Housemaid". *Matatu. Journal for African Culture and Society*. Vol. 39. No. 1. Pp. 363–375.
23. Other People's Clerihews / chosen by Gevin Ewart. (1983) Oxford, New York : Oxford University Press. 168 p.
24. Schaper, B. (2013) The Importance of The Literary Title and Its Implications for Translation Theory. *Focus on German Studies*. Vol. 20. Cincinnati: McMicken College of Arts & Sciences. Pp. 101–112.
25. Some clerihews. (2018) *Aperiodic blog*. Nov 26. Retrieved from: <https://curiousnotions.com/blog/> (accessed : 05.05.2025).
26. Stolze, R. (2010) Hermeneutics and translation. *Handbook of translation studies* / ed. by Y. Gambier & L. van Doorslaer. Vol. 1. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company. Pp. 141–146.
27. Taha, Ibrahim. (2009) Semiotics of Literary Titling: Three Categories of Reference. *Applied Semiotics/ Sémiotique Appliquée (AS/SA)*. Issue 9:22. Pp. 43–62.
28. Viezzi, M. (2013) Titles and translation. *Haasteena, Perspektivet som utmaning, Point of View as Challenge, Perpektivität als Herausforderung*. VAKKI-symposium XXXIII 7.-8.2.2013. Ed. by M. Eronen, M. Rodi-Risberg. Vaasa: VAKKI Publications. Vol. 2. Pp. 374–384. Retrieved from: http://www.vakki.net/publications/2013/VAKKI2013_Viezzi.pdf (accessed : 03.05.2025).